

ԼՈՒՐԵՐ ՄԱՅՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՑ

Կոմիտասի անվան կվարտետը Երևանում.—Ավելի քան երկու տարվա բացակայությունից հետո, Երևան է վերադարձել Կոմիտասի անվան կվարտետը: Իր վերադարձի առթիվ կվարտետը համերգ տվեց Հայֆիլհարմոնիայի փոքր դահլիճում:

Հանդիսականները ջերմորեն ընդունեցին վաստակավոր կվարտետի անդամներին: Համերգից առաջ Հայաստանի կուլտուրայի մինիստրի տեղակալ Ս. Գասպարյանը ողջունեց տաղանդավոր կոլեկտիվին՝ արտասահմանյան շրջագայության ժամանակ ձեռք բերած փայլուն հաջողության համար և ցանկացավ ստեղծագործական նոր հաջողություններ: Կվարտետը հանդես եկավ նույն ծրագրով, ինչ ծրագրով համերգներ էր տալիս Միացյալ Նահանգներում:

Հայաստանի գերագույն սովետի նախագահության հրամանագրով կվարտետի մյուս երկու անդամներին և՛ Թ. Դավթյանին և Գ. Թալալյանին, ջնորդված է հանրապետության ժողովրդական արտիստի պատվավոր կոչում:

Ականավոր քանդակագործի հոբելյանը.—Լրացավ ականավոր քանդակագործ Արա Սարգսյանի ծննդյան 60-ամյակը և ստեղծագործական գործունեության 40-ամյակը:

Արա Սարգսյանը ծնվել է Կոստանդնուպոլսում: Նկարչական կրթությունն ստացել է Փարիզում: 1926 թվականին նա գալիս է Հայաստան և բնակություն հաստատում Երևանում: Ստեղծագործական աշխատանքի հետ միասին, նա նվիրվում է մանկավարժական գործունեության, դասավանդելով բարձրագույն գեղարվեստական վարժարաններում: Երկար տարիներ եղել է Երևանի գեղարվեստական-թատերական ինստիտուտի տնօրեն: Արա Սարգսյանը հեղինակն է մի շարք գեղեցիկ գեղարվեստական քանդակների և դիմանկարների:

Մայրաքաղաքի գեղարվեստաբեր հասարակությունը ջերմորեն նշեց տաղանդավոր արվեստագետի հոբելյանը: Այդ առթիվ նա արժանացավ Սովետական Միության ժողովրդական նկարչի պատվավոր կոչման:

Հոբելյանի օրերին Մոսկվայի գեղարվեստի ակադեմիայի դահլիճում բացվեց Արա Սարգսյանի ստեղծագործությունների ցուցահանդես, որը մեծ հետաքրքրություն առաջ բերեց Մոսկվայում:

Արա Սարգսյանը ընդունված է Սովետական Միության գեղարվեստի ակադեմիայի իսկական անդամ:

Շնորհալի մտավորականի հոբելյանը.—Երևանի գրական-մանկավարժական հասարակայնությունը նշեց Մորուս (Մարգար) Հասարայանի ծննդյան 60-ամյակը և գիտական-մանկավարժական գործունեության 40-ամյակը:

Մորուս Հասարայանը ծնվել է Զանգեզուրում: Սովորել ու ավարտել է Երևանի համալսարանի պատմա-գրական ֆակուլտետը, աշակերտելով ականավոր գիտնականներ Հ. Աճառյանին, Հ. Մանանդյանին, Լեոյին, Մ. Աբեղյանին: Այնուհետև իր ուսումը կատարելագործել է Լենինգրադում, դասեր առել հռչակավոր գիտնականներ Ն. Մառից, Հ. Օրբելուց և ուրիշներից:

Վերադառնալով Հայաստան, նա նվիրվում է գիտական և մանկավարժական գործունեության: Վերջին 20 տարում Մ. Հասարայանը աշխատում է Երևանի Խ. Աբովյանի անվան հայկական մանկավարժական ինստիտուտում, լինելով հայ ժողովրդի պատմության ամբիոնի ղեկավար:

Մորուս Հասարայանը ճանաչված հայագետ է և արևելագետ: Բացի հայ ժողովրդի պատմությունից, նա ինստիտուտում ավանդում է Արևելքի պատմություն և արվեստի պատմություն:

Նրա արժեքավոր գրականագիտական աշխատությունն է Սայաթ-Նովայի հայերեն, վրացերեն և ադրբեջաներեն խաղերի հրատարակությունը 1945 թվականին: Երկար տարիների մանրակրկիտ աշխատանքով Մ. Հասարայանը կարողացել է ճշտել մեծանուն գուհանի բոլոր խաղերի բնագրերը, սրբագրել անցյալի սխալ մեկնաբանությունները, վերլուծել անընթեռնելի բառերը, ինչպես նաև հարավատորեն թարգմանել հայերեն Սայաթ-Նովայի վրացերեն և ադրբեջաներեն խաղերի մեծ մասը:

Մ. Հասարայանը Հայաստանի գիտությունների ակադեմիայի թղթակից անդամ է:

«Հայաստանը ըստ «Աշխարհացոյցի».—Հայաստանի գիտությունների ակադեմիայի պատմության ինստիտուտը նորերս հրատարակել է ակադեմիկոս Սուրեն Երեմյանի «Հայաստանը ըստ «Աշխարհացոյցի» աշխատությունը: Ինչպես ցույց է տալիս գրքի ենթավերնագիրը, այս աշխատությունը մի փորձ է և դարի հայկական քարտեզի վերակազմության՝ ժամանակակից քարտեզագրության հիմունքներով:

Մեծածավալ այս գիրքը, որը հեղինակի երկարամյա ուսումնասիրությունների արդյունք է, խոշոր ներդրում է հին Հայաստանի պատմական աշխարհագրության ուսումնասիրության գործում, մի բնագավառ, որը մինչև այժմ ամենքից բիչ է ուսումնասիրված մեկնում: Գիրքը շատ օգտակար կարող է լինել ոչ միայն հայագիտությանը, այլև ընդհանրապես Կովկասի և հարևան երկրների հին պատմությանը և քարտեզագրության պատմությանը պարզվողների համար:

Հեղինակը մանրակրկիտ կերպով վերլուծման է ենթարկել Հայկական հնագույն «Աշխարհացոյց»-ը, վեր հանելով այդ եզակի գրքի նշանակությունը համաշխարհային քարտեզագրության պատմության գործում, ինչպես նաև ցույց է տվել Հայաստանի քաղաքական ու տնտեսական վիճակը և է դարերում:

Ընդարձակ ներածականից հետո, հեղինակը տալիս է «Աշխարհացոյց»-ի մեջ հիշատակված աշխարհագրական վայրերի մանրամասն բացատրագիրը այբբենական կալվածով: Այնուհետև նույն կարգով տրված է Հայաստանի բնական հարստությունների՝ օգտակար հանածոների, բուսական և կենդանական աշխարհի հիշատակությանը ցանկը ըստ «Աշխարհացոյց»-ի:

Խիստ հետաքրքիր են գրքի Ա և Բ հավելվածները: Դրանցից առաջինը պարունակում է պատմական Մեծ Հայքի և հարևան երկրների քարտեզի ընդարձակ բնագրի գլուխները ըստ «Աշխարհացոյց»-ի, որն ինքնին մի փորձ է այդ բնագրի վերականգնման: Նույն այդ բնագիրը տրված է աշխարհաբար թարգմանությամբ:

Երկրորդ հավելվածը ընդգրկում է «Փոքր աշխարհներ»-ի (նահանգների) և գավառների տարածությունը և հաջորդականությունը ըստ «Աշխարհացոյց»-ի:

Վերջում տրված են տեղանունների, անձնանունների, ինչպես նաև բուսական, կենդանական և հանքային հարստությունների ցանկեր: Իբրև ներդիր առանձին տրված է «Հայաստանը ըստ «Աշխարհացոյցի» մեծագիր ռուսա-սկս քարտեզը:

Արժեքավոր գիրք.—Հայաստանի գիտությունների ակադեմիայի բնագիտության և տեխնիկայի պատմության խորհուրդը ընդհակա խնդիր է դրել իր առաջ՝ կազմել և հրատարակել գիտության և տեխնիկայի պարզագույն պատմությունը Հայաստանում, սկսած հնագույն ժամանակներից մինչև մեր օրերը:

Հիշյալ խորհրդի ուսումնասիրությունների արդյունք է հանդիսանում այն արժեքավոր հատորը, որը վերջերս լույս է ընծայել ակադեմիայի հրատարակչությունը «Բնագիտության և տեխնիկայի պատմությունից» ընդհանուր խորագրով:

Գրքի մեջ պետեղված են Հայաստանի անվանի գիտնականների աշխատությունները՝ նվիրված աստղաֆիզի-

կայի, բժշկության, ֆիզիկայի և գիտության մի քանի այլ ճյուղերի պարզագույն պատմությանը մեր երկրում:

Միջնադարյան բժշկարան.—Հայաստանի գիտությունների ակադեմիան հրատարակել է միջնադարյան հայ նշանավոր բժշկապետ Գրիգորիսի աշխատությունը, որը կոչվում է «Ջննդություն բնութեան մարդոյ և նորին ցաւոց»:

Գրիգորիսն ապրել է Կիլիկիայում ԺԳ դարում: Նա եղել է իր ժամանակի ուշալ մարդկանցից մեկը, տիրապետել մի քանի լեզուների, քաջամուտ բժշկական գիտությունների մեջ: Ծնորդիվ բազմակողմանի գիտելիքների, նա ուսումնասիրել է իր ժամանակի բժշկական գրականությունը ամենատարբեր լեզուներով և այդ բոլորի հիման վրա գրել իր արժեքավոր բժշկարանը:

Գրքի մեջ տրված են բացատրություններ բոլոր այն հիվանդությունների մասին, որոնք հայտնի են եղել միջին դարերում և դրանից շատ առաջ, ինչպես նաև այդ հիվանդությունների առաջացման պատճառներն ու նշանները:

Գիրքը բաղկացած է երեք մասերից: Առաջին մասի մեջ նկարագրված են ջերմախտի տարբեր տեսակները և մի շարք այլ «արտաքին» հիվանդություններ, ինչպես անվանված են հեղինակի կողմից: Երկրորդ մասով տրված են ներքին հիվանդությունների բացատրություններն ու նշանները, իսկ երրորդ մասը նվիրված է հիվանդությունների բուժման հարցերին:

Գիրքը տպագրության է պատրաստել դոցենտ Ա. Կոռյանը, որը և գրել է ընդարձակ ներածական:

Արժեքավոր գիրք.—Երևանի սլետական համալսարանի հրատարակչությունը լույս է ընծայել պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆ. Լ. Պարսամյանի մի շատ արժեքավոր աշխատությունը, որը կոչվում է «Էնհամայների մասնակցությունը Դավիթ բեկի ապստամբությանը»: Գրքում տրված են նոր նյութեր և փաստաթղթեր ԺԸ դարի հայ ապստամբական շարժումների վերաբերյալ:

Էնհամանում և Արևմտյան Ուլտանայում ապրող հայերը իրենց մասնակցությունն են բերել Հայաստանում ծայր առած ազգային ապստամբական շարժումներին, որոնց գլխավորում էր Դավիթ բեկը: Այն ժամանակ եվրոպական երկրներում ապրող հայերը ևս ջերմ ցանկություն են հայտնել Հայաստան վերադառնալ և բնակություն հաստատել այնտեղ, երբ հայոց հողը ապստամբիկ օտար բռնակալների լծից:

Հայաստանի ճարտարապետների ժողովը.—Վերջերս Երևանում տեղի ունեցավ Հայաստանի ճարտարապետների ընդլայնած ընդհանուր ժողովը, մասնակցությամբ արվեստի տարբեր բնագավառների ներկայացուցիչների: Ժողովը նվիրված էր արդի ճարտարապետության մի շարք խնդիրների քննարկման: Այն տևեց 4 օր:

Ժողովն սկսվեց արվեստի վաստակավոր գործիչ, ճարտարապետ Միքայել Մալմանյանի ղեկավարմամբ, որի նյութն էր «Սովետական ճարտարապետության ազգային առանձնահատկությունները արդի պայմաններում»: Զեկուցման շուրջը բացվեց մտքերի լայն փոխանակություն:

Ելույթ ունեցողները նշեցին, որ սովետական ճարտարապետությունը անսխալ ճանաչվեց վերելքի ջրճան է սպրդում և խոշոր նվաճումներ է ձեռք բերել ազգային ճարտարապետության պարզագույն գործում: Դրա հետ միասին մեր

ճարտարապետությունը դեռևս ունի զգալի թերություններ հատկապես քաղաքաշինության, կառուցումների հարմարավետության և ծավալների նպատակահարմար օգտագործման տեսակետից: Նշվեց, որ ճարտարապետությունը չպետք է տարվի միայն գեղեցիկ ձևերով, այլ պետք է նախ և առաջ հաշվի առնի ու բավարարի ժողովրդի կենցաղային պայմանները:

Ժողովում խոսվեց նաև նորարարության և Արևմուտքի արդի ճարտարապետության նորագույն ձևերի ընդօրինակման մասին: Սակայն բոլորը հանգեցին մի ընդհանուր եզրակացության, որ նորարարությունը չի կարող կտրված լինել հայ դասական ճարտարապետության ավանդություններից և որ դրա հետ միասին չի կարելի թույլ տալ ճարտարապետության հին, արխայիկ ձևերի մեխանիկական կրկնություն: Պետք չէ տարվել նաև Արևմուտքի ճարտարապետական ձևերի միակողմանի և տառացի ընդօրինակմամբ, այլ խնդրին պետք է մոտենալ ստեղծագործական յուրացման տեսանկյունով:

Երևանի նոր հատակագիծը.—«Երևաննախագիծ» ճարտարապետական արհեստանոցը ներկայիս գծում է Հայաստանի մայրաքաղաքի նոր հատակագիծը: Ըստ այդ հատակագծի, նախատեսվում է, որ 1980 թվականին Երեւանը կունենա մեկ միլիոն բնակիչ:

Երևանի առաջին հատակագիծը կապմել էր ակադեմիկոս Ալեքսանդր Թամանյանը 1924 թվականին: Ըստ այդ հատակագծի, քաղաքն ունենալու էր 150 000 բնակիչ: Սակայն նույն այդ հատակագծով նախատեսված ժամկետի վերջում Երևանն ուներ 200 000 բնակիչ:

Հարկ եղավ կապմել մայրաքաղաքի երկրորդ հատակագիծը, որի համաձայն Երևանը 1947 թվականին պետք է ունենար 350 000 բնակիչ: Չանցած մի քանի տարի, 1951 թվականին, հարկ եղավ վերանայել նաև այդ հատակագիծը, հաշվի առնելով քաղաքի բուռն զարգացման պահանջները:

Այդ երրորդ հատակագծով նախատեսված էր, որ 1965 թվականին Երևանը կունենա 450 000 բնակիչ, մինչդեռ 1959 թվականի հունվարի 15-ի մարդահամարի տվյալներով քաղաքն արդեն ուներ 509 000 բնակիչ, իսկ ներկայիս այդ թիվը հասնում է 623 000-ի:

Մայրաքաղաքի զարգացման այս թվերը հիմք են տալիս ենթադրելու, որ Երևանը 1 000 000-ի կհասնի 1980 թվականից առաջ:

Շարժական արվեստանոց.— Եւրօ 20 տարի է, ինչ Հայաստանի նկարիչների միության կից գործում է նկարչական շարժական արվեստանոցը: Այն Վենեդված է մի խոշոր ավտոբուսի մեջ և ունի անհրաժեշտ հարմարություններ նկարիչների ու քանդակագործների աշխատանքի համար: Յուրօրինակ այս արվեստանոցի հիմնադիրը եղել է ժողովրդական նկարիչ Գաբրիել Գյուրջյանը: Այդ արվեստանոցի գործունեության իրենց մասնակցությունն են բերել Հայաստանի գրեթե բոլոր ականավոր նկարիչները՝ սկսած Մ. Սարյանից:

Արվեստանոց-ավտոբուսը շրջում է Հայաստանով մեկ, այցելում հեռավոր գյուղերն ու ավանները: Ուղևոր նկարիչները հնարավորություն են ունենում մոտից դիտելու և ծանոթանալու մարդկանց, նրանց աշխատանքին, գեղեցիկ

տեսարաններին, տեղում գծելու իրենց ապագա ստեղծագործությունների սկզբնապատկերը (էսքիզը):

Հաճախ արվեստանոցի ուղևորները գյուղերում հանդես են գալիս հանրամատչելի դասախոսություններով արվեստի տարբեր հարցերի շուրջը, կազմակերպում են ցուցահանդեսներ շրջաններում:

Բնակարանային շինարարություն.—Անցյալ 1962 թվականի ընթացքում ամբողջ Հայաստանում կառուցվել և օգտագործման են հանձնվել 369 000 քառակուսի մետր ընդհանուր տարածությամբ բնակարաններ: Այդ տարածությունը 63 000 քառակուսի մետրով ավելի է, քան 1961 թվականին կառուցվածը:

Ընթացիկ 1963 թվականին պետք է կառուցվեն 406 000 քառակուսի մետր ընդհանուր տարածությամբ բնակարաններ պետական ներդրումների հաշվին և 750 000 քառակուսի մետր կոոպերատիվ միջոցների հաշվին:

Վերջին չորս տարում, 1958—1962 թվականների ընթացքում մեր հանրապետությունում կառուցվել է այնքան բնակարան, որքան կառուցվել է 1921-ից մինչև 1957 թվականների ժամանակաշրջանում:

Բնակարանային շինարարությունը լայն ծավալ է ստացել Երևանում: 1962 թվականին նախատեսված 173 000 քառակուսի մետրի փոխարեն կառուցվել է 180 000 քառակուսի մետր բնակելի տարածություն: Մեկ տարվա ընթացքում բնակարան են ստացել 6 000 ընտանիքներ:

Այս տարի մայրաքաղաքում բնակարանային շինարարության ծավալը, նախորդ տարվա համեմատությամբ, ավելանալու է 25 տոկոսով:

Երևանի արվարձաններից մեկն է հանդիսանում Հրաչ-դանի աջափնյա թաղամասը, որը կառուցված է վերջին 3—4 տարում: Այժմ այդ թաղամասն ունի 30 000 բնակիչ, այնքան, որքան ուներ ամբողջ Երևանը 1918—1920 թվականներին:

Երևանցիների կենցաղային հարմարության համար.—Ընթացիկ 1963 թվականին Երևանում կառուցվելու է ավելի քան 6 000 բնակարան: Զաղաքի տարբեր մասերում բացվելու են 50 նոր խանութներ և 20 սրճարան-ճաշարաններ: Ջրմուղի ցանցն ընդլայնվելու է 30 կիլոմետրով, իսկ կոյուղու ցանցը՝ 20 կիլոմետրով: 27 կիլոմետրով ընդարձակվելու է գազամուղի ցանցը, և բացի այդ, 9 000 ընտանիքներ ստանալու են հեղուկ գազ: Այսպիսով, մինչև այս տարվա վերջը, Երևանցի 20 000 ընտանիքներ կունենան հեղուկ գազ:

Երևանի ջերմային էլեկտրակայանը.—Ապրիլի վերջերին շահագործման հանձնվեց Երևանի ջերմային էլեկտրակայանը: Ինչպես հայտնի է, Հայաստանում գործող բոլոր մեծ կամ փոքր էլեկտրակայաններն անխտիր աշխատում են ջրի ուժով: Մինչդեռ այս կայանը առաջին ջերմային էլեկտրակայանն է մեր հանրապետության մեջ, որն աշխատում է Աղրեքեանից ստացվող գազով: Ներկայիս այդպիսի էլեկտրակայաններ են կառուցվում Կիրովականում և Հրապրանում (Ախտա):

Գործարկված այս էլեկտրակայանը առաջիմ տալիս է 50 000 կիլովատ էլեկտրաէներգիա: Դա հավասար է Սեւանի ստորերկրյա և Երևանի ջրային կայանների հզորությանը միասին վերցրած: Ջերմային էլեկտրակայանի ամբողջ կառուցումը լրիվ կավարտվի 1965 թվականին, որից

հետո այն կունենա 550 000 կիլովատ կարողություն, որը հավասար է Սևան—Հրազդան կասկադի բոլոր վեց ջրային էլեկտրակայանների հզորությանը: Մինչև ընթացիկ տարվա վերջը կգործարկվեն ջերմային էլեկտրակայանի ևս երկու ագրեգատները, շուրջ 100 000 կիլովատ կարողությամբ:

Լրիվ ավարտումից հետո, Երևանի ջերմային էլեկտրակայանը տարեկան կարտադրի 3,5 միլիարդ կիլովատ-ժամ էներգիա: Դա խոշոր թիվ է, եթե նկատի ունենանք, որ Հայաստանի բոլոր ջրային էլեկտրակայանները միասին վերցրած, 1962 թվականին արտադրել են 2,6 միլիարդ կիլովատ-ժամ էներգիա:

Ջերմային էլեկտրակայանի գործարկումով հնարավոր կլինի արդեն ընթացիկ տարվանից մասամբ կրճատել Սևանի ջրերի բացթողումը լճից:

Երևանյան ալյում.—Մոսկվայի օտար լեզուներով գրականության հրատարակչությունը լույս է ընծայել «Երևան» խորագրով գեղեցիկ գունատիպ ալյումը, որը պարունակում է 32 լուսանկարներ:

Նկարները պատկերում են մայրաքաղաքի տեսարժան վայրերը՝ հրապարակները, պողոտաները, նշանավոր շենքերը և ճարտարապետական կոթողները: Ալյումում տրված են նաև Ս. Էջմիածնի Մայր Տաճարի և Ս. Հռիփսիմեի վանքի նկարները: Յուրաքանչյուր նկարի ետևում տրված

է բացատրություն հայերեն, ռուսերեն, անգլերեն, ֆրանսերեն, գերմաներեն և արաբերեն լեզուներով: Նույն լեզուներով տրված է նաև համառոտ ծանոթագրություն Երևանի պատմության մասին:

Երևանյան հուշանվերներ.— Երևանում երկար տարիներ է ինչ գոյություն ունի գեղարվեստական տարբեր տեսակի իրեր և վարդեղեններ արտադրող գործարան (Գեղարվեստի ֆոնդ): Վերջերս այդ հաստատությունը ձեռնամուխ է եղել երևանյան նոր հուշանվերների արտադրության: Թողարկվում են խեցիից պատրաստված ծաղկամաններ, սափորներ, գինու, կոնյակի սպասքներ:

«Հավերժական ծաղիկ» կոչվող ապարանջանները վարդարված են հայկական ծաղկավանդակներով: Լայն ընդունելության են արժանացել «Երևան», «Մասիս», «Խաղաղություն» և մի քանի այլ տեսակի կրծքանշաններ, «Սիրամարգ» և «Անահիտ» կոչվող ականջոցերը:

Երևանյան հուշանվերները լայն սպառում ունեն Սովետական Միության տարբեր քաղաքներում: Վերջերս այդ հուշանվերներից մեծ քանակությամբ ուղարկվեցին արտասահմանյան մի քանի հայաշատ երկրներ:

Գեղարվեստի ֆոնդը ներկայիս խեցիից պատրաստում է որոշ քանակությամբ մեծ սկահակներ և սափորներ, որոնք իբրև վարդ դրվելու են մայրաքաղաքի պոստայգիներում և պուրակներում:

